

ΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΥ JOSEPH M. BRYANT

Ποιες είναι οι κυρίαρχες τάσεις σήμερα στις κοινωνικές επιστήμες;

«Δεν πρόκειται για μια εύκολη ερώτηση, καθώς οι κοινωνικές επιστήμες είναι σήμερα εμφανώς σε μια εσωτερική αταξία και προσήλωτοι στα στενά δεδομένα. Σε κάθε επιστήμη υπάρχουν σημαντικές διαφορές για τις θεωρίες και τις μεθόδους που παρέχουν τις πιο ακριβείς και διορατικές εξηγήσεις των κοινωνικών διαδικασιών, αλλά η προσδοκώμενη σύγκλιση των επιστημών μοιάζει να είναι ακόμη μακριά. Η αντισυμβατική έλλειψη συμφωνίας ακόμη και στις πιο βασικές ερωτήσεις για το πώς έχει οδηγήσει στην εμφάνιση ενός μεγάλου αριθμού μη συμβατών μεθόδων και απόψεων που βρίσκουν μάλλον σποραδική παρά γενική απόδοχή. Ακόμη και στην οικονομική επιστήμη, η οποία είναι η πιο μονολιθική θεωρητικά και εξαιρετικά πρακτικά, υπάρχει σε εξέλιξη ένας ανασταχασμός. Αυτή η μακρόχρονη εξέλιξη προκλήθηκε θεωρητικά από την αύξηση του κινήματος των λεγόμενων "μετα-αυτιστικών οικονομικών" και κυρίως από την πρόσφατη κατάρρευση της παγκόσμιας οικονομίας. Σήμερα δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός ότι τα παλαιά μοντέλα, απλουστευτικά βασισμένα στον "ορθολογικό οικονομικό άνθρωπο" και στη "βέλτιστη επίδοση των αγορών", έχουν αποτελέσματα περισσότερο στη θεωρία παρά εφαρμογή στην κοινωνική πραγματικότητα.

Η κοινωνιολογία, η οποία δεν υπήρξε ποτέ μια ενιαία επιστήμη, μάχεται σήμερα για την ταυτότητά της, καθώς νέα πεδία, π.χ. πολιτιστικές σπουδές, εγκληματολογία, υγεία και αθλητική, αναπτύχθηκαν σε τέτοιες διαστάσεις που πολλές κεντρικές έννοιες – όπως κοινωνική ανισότητα, κοινωνική δύναμη και κυριαρχία, μακροδομικές αλλαγές – περιθωριοποιούνται.

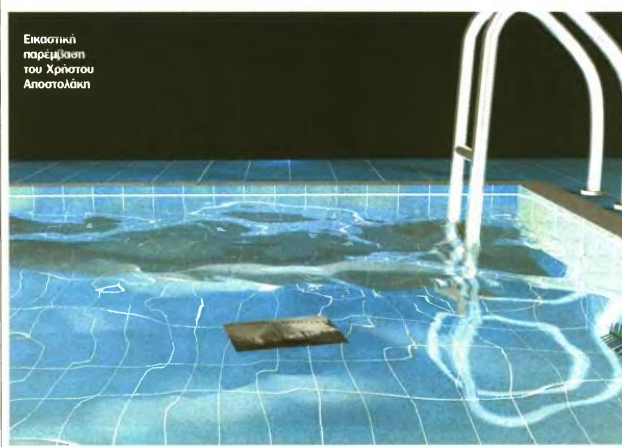
Η βαθμιαία μετατροπή των πανεπιστημίων σε θεσμούς όλο και πιο εξαρτημένους από εξωγενείς, ιδιωτικούς χρηματοδοτικούς παράγοντες υποβαθμίζει και αναδομεί την ταυτότητα των επιστημών. Οι οικονομικές επιταγές για εξασφάλιση οικονομικής υποστήριξης ή κοινών δραστηριοτήτων με τον επιχειρηματικό τομέα επαναπροσδιορίζουν τι είναι αυτό που μετράει στην κατεύθυνση της έρευνας. Όπως ο C. Wright Mills είχε σημειώσει στο έργο του "Η κοινωνιολογική φαντασία", μια κοινωνική επιστήμη που εξαρτά την υλική της επιβίωση από τον ιδιωτικό τομέα ή το κατεστημένο θα χάσει την ικανότητά της για κοινωνική ευθύνη και ανεξάρτητη κριτική σκέψη.

Σήμερα οι κοινωνικές επιστήμες αντιμετωπίζουν δύο βασικές προκλήσεις: πώς να διασφαλίσουν μια εγγυημένη συμφωνία για τις βάσεις της θεωρίας και των μεθόδων (μέσα σε κάθε επιστήμη αλλά και σε σχέση με τις άλλες) και πώς να διασφαλίσουν τα ερευνητικά τους ενδιαφέροντα να μην περιορίζονται από τα προγράμματα των ιδιωτών χρηματοδοτών αλλά να αντιμετωπίζουν υπεύθυνα τις ανάγκες της ανθρωπότητας.

–Μπορούν οι επιστήμες να βοηθήσουν στο ξεπέρασμα αυτής της βαθιάς κρίσης;

«Η κρίση είναι πράγματι βαθιά και πολυσχιδής. Το χειρότερο απ' όλα είναι ότι έχουμε να αντιμετωπίσουμε οικονομικές επιταγές για εξασφάλιση οικονομικής υποστήριξης ή κοινών δραστηριοτήτων με τον επιχειρηματικό τομέα επαναπροσδιορίζουν τι είναι αυτό που μετράει στην κατεύθυνση της έρευνας. Όπως ο C. Wright Mills είχε σημειώσει στο έργο του "Η κοινωνιολογική φαντασία", μια κοινωνική επιστήμη που εξαρτά την υλική της επιβίωση από τον ιδιωτικό τομέα ή το κατεστημένο θα χάσει την ικανότητά της για κοινωνική ευθύνη και ανεξάρτητη κριτική σκέψη.

Επιστήμες χωρίς κέρδος;

Εικαστική παρέμβαση του Χρήστου Αποστολάκη

Μπορούμε να προωθήσουμε μια πιο αποτελεσματική και αλληλέγγυα κοινωνική πολιτική αν στηριχθούμε στην κλασική ελληνική ιδέα για ίσα δικαιώματα και ευθύνες

Με την επαπειλούμενη οικολογική καταστροφή που οφείλεται στην παγκόσμια άνοδο της θερμοπτάς. Τις συνεχείς καταστροφές και τη μόλυνση της φύσης από το βιομηχανικό μοντέλο παραγωγής, όπου το βραχυπρόθεσμα ιδιωτικά κέρδη είναι πάνω από τα συλλογικά ερωτήματα για μια ποιοτική ζωή και αειφορία. Αυτό που μεγάλον τις δυσκολίες μας είναι η διέγερση των ανισοτήτων μεταξύ φτωχών και πλούσιων, μεταξύ ορμημένων ισχυρών κρατών και του υπόλοιπου κόσμου. Απαιτούνται βαθιές κοινωνι-

κές αλλαγές για να μετασχηματίσουμε τις οικονομικές πρακτικές μας και να θεμοθετήσουμε κοινωνική δικαιοσύνη και ισότητα. Οι υπάρχουσες πολιτικές πρακτικές σε εθνικό και διεθνές επίπεδο φανότανται ανίκανες να δώσουν προοδευτικές απαντήσεις.

Το είδος μας, προσδιοριζόμενο ως homo sapiens, θεωρείται "σοφό" και "γνώστικό", αλλά ο φανερός ανορθολογισμός που έχουμε εγκαθιδρύσει – άγριοι πόλεμοι και βία, θρησκευτικές και εθνικές συγκρούσεις, πληθυσμίοι που υποφέρουν και υποβάθμιση του πλανητικού οικοσυστήματος – δείχνει ότι κάτι έχει πάει στραβά λάθος.

Είναι δύσκολο να αποφύγεις το αίσθημα απελπισίας που σε κυριεύει όταν σκέφτεσαι το μέγεθος της πολιτικοκοινωνικής προβλημάτων. Αλλά αν είναι να βρεθεί μια διέξοδος, πιστεύω ότι αυτή βρίσκεται στον ρόλο που μπορούν να παίξουν η φιλοσοφία, οι επιστήμες και οι τέχνες. Ξεκινώντας από το προφανές, ότι η γνώση είναι πρό-πόθεση για αποτελεσματική δράση, τα τρία πεδία ανθρώπινης σκέψης που ανέφερα όχι μόνο διασπλάσσουν τη συσσωρευμένη σοφία του παρελθόντος, αλλά βοηθούν

στη διέγερση των ορίων της κατανόησης και της επίγνωσης. Η βαθμιαία εφαρμογή της γνώσης στα τρέχοντα κοινωνικά προβλήματα είναι από τις βασικές φιλοδοξίες των "Αθηναϊκών Διαλόγων". Προτείνοντας έναν αποδοκτό διαλογισμό σε διαφορετικές βασικές πλευρές της ανθρώπινης κατάστασης – από την πολιτική στην ηθική, από την επιστήμη στην τέχνη –, έχουν στόχο να διευκρινίσουν τη συγκριτικά μέσα και από την αξιολόγηση της ελληνικής διαχρονικής κληρονομιάς.

Για παράδειγμα, μπορούμε να προωθήσουμε μια πιο αποτελεσματική και αλληλέγγυα κοινωνική πολιτική αν στηριχθούμε στην κλασική ελληνική ιδέα για ίσα δικαιώματα και ευθύνες. Είναι κοινότοπο να πούμε ότι η ιστορική αντικατάσταση του "πολίτη" από τον καταναλωτή, τον φορολογούμενο και τον μέτοχο έχει μοιραία διαβρώσει την πολιτική και γαγκωμένο σφαιρά, δίνοντας την κυριαρχία σε στενά κλαδικά συμφέροντα σε βάρος των κοινωνικών αγαθών. Και όπως βλέπουμε τη φανερά αυξανόμενη τάση του καπιταλιστικού εκσυγχρονισμού να εμπορευματοποιεί κάθε πλευρά της κοινωνικής ζωής – από τις φυλακές και την υγεία ως την εκπαίδευση και τον πόλεμο – μήπως θα έπρεπε να σκεφθούμε τη ρήση του Αριστοτέλη ότι η υποστήριξη των πράξεων και των ενδιαφερόντων μας στη συνεχή παραγωγή κέρδους αλλοιώνει τις φυσικές λειτουργίες αυτών των δραστηριοτήτων και των υπηρεσιών;

Τελικά πρέπει να σκεφθούμε τον δρόμο που θα ακολουθήσουμε ενάντια στην κρίση που απειλεί την επιβίωση του ανθρώπου ειδικώς στις επόμενες δεκαετίες. Για να γίνει αυτό, απαιτείται η επιστημονική γνώση, δηλαδή το πώς λειτουργεί η φυσική και κοινωνική κόσμος, να αποτελέσει τον φιλοσοφικό οδηγό για να βρούμε τον κατάλληλο τρόπο ζωής που θα υπηρετήσει και θα στηρίξει την ανθρώπινη ανάπτυξη με τη συμβολή και την έμπνευση και των τεχνών».

Ο κ. Joseph M. Bryant είναι καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Τορίνο.

ΤΟΥ HANS-JOACHIM GEHRKE

Ποιο είναι η πιο σημαντική τάση στο πεδίο της Ιστορίας σήμερα;

«Λόγω της επίδρασης της έννοιας του μεταμοντέρνου και ειδικότερα της επιρροής των σχετικών έργων του Hayden White, μπορεί κανείς σήμερα να ανιχνεύσει έναν νέο διάλογο μεταξύ των κριτικών της λογοτεχνίας και της τέχνης με τους ιστορικούς. Ο ιστορικός όλο και πιο πολύ έχουν επίγνωση των διαφορικών προσλήψεων των διαφορετικών "πραγματικότητας" όπου τα δεδομένα ξανασχηματοποιούνται και

Ποιο είναι το αντίδοτο;

οι τέχνες και η λογοτεχνία εξετάζονται ως ιστορικές πηγές.

Από την άλλη μεριά η αναστήσιμη δεδομένων είναι ακόμη πιο σημαντική για τις ανατασσομένες τάσεις, ειδικότερα ανάμεσα σε ανθρώπους που αναπτύσσονται να κατασκευάζουν την εθνική τους ταυτότητα ή αγωνίζονται για την ανεξαρτησία τους. Αυτοί χρησιμοποιούν την Ιστορία και τις μαρτυρίες (συνή με τη μορφή μυθικών αναμνήσεων, συμβόλων ή εικόνων) για να νομιμοποιήσουν τα πολιτικά τους αιτήματα, ειδικά σε συγκεκριμένες χώρες. Οι σημερινές έρευνες μοιραία κεντράρονται σε αυ-

τό ακριβώς το ζήτημα». –Φιλοσοφία και οι επιστήμες μπορούν να δείξουν εξόδους από την κρίση; «Η φιλοσοφία, οι επιστήμες και οι τέχνες είναι σήμερα ένα είδος αντι-όδοτος στις σημερινές τάσεις του φονταμενταλισμού και του ανορθολογισμού (που πολύ συχνά καλύπτονται με το πρόσχημα της θρησκείας) καθώς αποκτούν μια συνεχώς διευρυνόμενη σημασία. Πρέπει να επαναφέρουμε την παλιά αλλά ακόμη βασική ιδέα του Διαφορισμού, όπως για παράδειγμα διακρίθηκε θεωρητικά και πρακτικά από τον Βολτέρο. Βα-

σίζόμενοι στον Λόγο, στον σεβασμό και στη γενναίοτητα έχουμε τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουμε τις νέες προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα ο κόσμος. Σε αυτόν τον σεβασμό πρέπει να προσμετρήσουμε και την παράδοση των Ελλήνων σοφών. Τα μεγάλα επιτεύγματα των Ελλήνων φιλοσόφων, συγγραφέων και καλλιτεχνών θα συμβάλουν σημαντικά σε αυτόν τον νέο Διαφορισμό».

Ο κ. Hans-Joachim Gehrke είναι πρόεδρος του Γερμανικού Ινστιτούτου Αρχαιολογίας στη Γερμανία.